

КРАЄЗНАВЧА МОЗАІКА

ПОСТСКРИПТУМ

Уже коли була надрукована моя стаття («Сіверянський літопис» — №№ 1—3) з'явилися нові матеріали про А. Казку, до того ж із того самого джерела, що вважалося навик утаємниченим, тобто з архіву КДБ—НКВС. Вони торкаються останніх днів життя поета, чіткіше вияснюють його громадсько-політичні погляди, проливають світло на обставини його самогубства.

І раніше ні для кого не було секретом, що А. Казка заарештований у справі СВУ і вже тому був ні в чому не повинним, що й самої Спілки визволення України не було, вона була сфабрикована, а як це робилося, розповідається в книжці Володимира Пристайна та Юрія Шаповала «Справа «спілки Визволення України». Невідомі документи і факти». Київ. Інтел. 1995.

У розділі «О Казке» наведені свідчення заарештованого протягом трьох проведених допитів від 4.Х.29, 9.Х.29 і від 27.Х — остання дата «вказана помилково», оскільки А. Казка покінчив життя самогубством 23.Х. З якою метою — невідомо. Але коли в інших поет перелічує лише коло своїх знайомих у Чернігові, Києві, Одесі, з яких дотошні слідчі відразу роблять «антирадянські угруповання», то у поміченому заднім числом акті допиту зафіксовано такі «расхождения с компартией» (далі цитуємо написані російською мовою свідчення у власному перекладі (С. К.), які зараз звучать як обвинувачення антинародній політиці більшовизму: 1) З питань економіки: а) побудову заводів, що переробляють українську сировину поза Україною, вважаю невірним; б) індустріалізація країни, головним чином проводиться за рахунок селян, що відбивається на розвитку сільського господарства, крім того, кошти, які збираються на Україні, використовуються не тільки в межах Української республіки, що вважаю невірним; 2) По питанню українізації вважаю невірним, що установа взята не на українців, а на українізуючихся і сама то українізація проводиться дещо офіційно, тобто на ділі вона мало відчувається; українська література підлягає жорсткій цензурі, дякуючи цьому не має достатньої свободи для свого розвитку; справжній українській культурній силі недосить розв'язані руки для її діяльності; 3) Українська республіка в своєму розвитку повинна орієнтуватися на Захід, зокрема на Німеччину. 4) Немає достатніх можливостей в сфері розвитку національного мистецтва і музики...» (С. 201).

Тепер, читаючи ці зізнання, можна було б сказати: «як у воду глядів».

Ось що пише у «слові від редактора» до названої книжки «Оскаржує історія» Іван Ільєнко:

«Що не прізвище в документах КПУ—НКВД — то й трагічна доля. Взяти хоча б поета Аркадія Казку... Він не заперечував спільності своїх поглядів з організацією «СВУ», але заявив, що визнає свою до неї приналежність тільки тоді: «когда будет представлен передо мной человек, который является авторитетом этой организации и представит мне факты моей работы в этой организации». Та в ДПУ були свої методи визнання приналежності, яких ніжна й тендітна душа чесного поета не витримала: в тюремній камері він невдовзі 23 жовтня наклав на себе руки».

«Наш нещасний хлопець покінчив з собою в одеськім допрі,—писав в одному із листів близький товариш поета Павло Тичина. — ...Так не повелося йому в житті... І таланту не розвинув. І світу білого не випив». (С. 424).

Опубліковані у книжці свідчення (С. 200—201) дають уявлення про політичний рівень українського інтелігента, який уже тоді добре розумів імперську, колоніальну відносно України політику компартії, відсутність свободи у розвитку її літератури та мистецтва.

Степан КРИЖАНІВСЬКИЙ.